

Des de la seva victòria electoral del 1996, el Partit Popular ha fet tot el possible, encara que sigui involuntàriament, per animar una discussió sobre el que ha de ser l'ensenyament de la història al segon ensenyament. Qualsevol lector mitjanament informat coneix els episodis d'aquest intervencionisme, que ha arribat a comptar amb el concurs sancionador de la Real Acadèmia de la Història (juny de 2000). El Govern espanyol, alarmat, s'havia de fer valedor de l'ensenyament d'una història "objectiva" i respectuosa amb la realitat constitucional d'una Espanya nacional.

A Catalunya, la resposta no es va fer esperar i per diferents conductes es va contestar contra una intromissió que afectava l'autonomia mateixa i semblava insinuar nostàlgies sospitoses de passats temps dictatorials de manual únic. Finalment, la sempre inquieta Fundació Bofill va impulsar la redacció d'un informe (juliol de 2001) on s'analitzen els principals manuals d'un grapat de comunitats autònomes: s'hi avaluen continguts i es compten el nombre de pàgines dedicades a aquell o altre tema, per argumentar l'error de base de les apreciacions ministerials i de les queixes d'aquells que tenen una visió estretament uniformista de l'estat i de la seva trajectòria històrica.

Tot amb tot, ni la pressió política ni les constatacions estadístiques i les valoracions objectives sembla que hagin servit per gaire cosa. Un es pot preguntar, legítimament, si hem perdut una altra ocasió per a debatre, més enllà de les valoracions internes que pot fer el "gremi" docent (el directament afectat), el paper i el lloc que la nostra societat reserva a la història, encara que només sigui reflexionant sobre el valor –que deixem constància de fins quin punt el considerem transcendental– que reserva al seu ensenyament.

Podem considerar, com han fet tants altres, que el tema concret dels manuals d'història és tan significatiu

Una altra ocasió perduda

Jordi Cassasses

com secundari. En un cert sentit, podríem aventurar que l'essencial no és ni tan sols la seva qualitat, tot i que només amb la presentació externa que es fa ja es retregui una forma determinada d'entendre aquesta parcel·la del coneixement i la seva didàctica. Més enllà del seu contingut, el problema d'un manual és el de l'ús que se'n pot fer i que se'n fa. I això, encara que pugui inquietar alguns no fa referència al manual sinó al cos docent i a la imatge que en tenim.

El manual és, si es vol, el centre d'un conjunt de materials cada cop més heterogenis que permeten al professor ajudar l'alumne en aquesta complexa tasca d'acostament al discurs històric. Vist així, el manual és una eina que ajuda el professor a convertir-se en vehicle de foment del pensament ordenat i crític, això és, d'un pensament lliure.

El problema no està a fer reescriure els manuals; encara menys si la pressió prové de la necessitat d'adaptar l'ensenyança al temps canviant, i trepidant a voltes, de la política. El debat sobre l'ensenyament de la història s'ha de traslladar a la mateixa societat receptora d'aquest ensenyament. És aquesta societat qui ha de decidir si vol que la història sigui una matèria central en el seu sistema educatiu o vol que sigui un simple recitatiu del que cal recordar en la identificació cronològica de la nació i del conjunt del "món oficial" que l'envolta (cada cop acceptem més la inevitabilitat del "políticament correcte"): un record sancionat pel poder públic i finançat cada cop més per incontrolables fons privats.

El debat sobre l'ensenyament de la història deixa de tenir sentit quan veiem la indiferència que té la societat per escatir quin paper reserva a la història i a la memòria dins el conjunt dinàmic de la seva cultura política. En aquesta reflexió, compromesa per naturalesa, notem també la desaparició d'un criteri per part del que fins fa unes dècades coneixíem com l'esquerra: el seu discurs de vocació transformadora ha estat substituït per una defensa mecànica de la situació passada, per una mena de resistencialisme ranci.

Abans de retocar els manuals caldria debatre si, més enllà de les declaracions fetes d'esma sobre el paper destacat que reservem a la història, la nostra quotidianitat no es troba més aviat determinada per una vivència postmoderna. Poc podem fer en aquest cas, perquè la postmodernitat intenta liquidar la disciplina històrica com a forma central del coneixement que una societat té d'ella mateixa i el que fa és substituir-lo per altres sensibilitats de natura ben ahistòrica.

El món no para de ser dramàticament històric i això ens obliga als historiadors a no deixar aquesta ocasió com una nova oportunitat perduda per encetar aquest debat col·lectiu.